

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Ivana JEŘÁBKOVÁ

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PEDAGOG VOLNÉHO ČASU
VE VĚZEŇSKÉ SLUŽBĚ ČESKÉ REPUBLIKY**

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Hála
Autor práce: Ivana Jeřábková
Studijní obor: Pedagogika volného času
Forma studia: prezenční
Ročník: 4.

2010

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím literatury uvedené v závěru práce.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

5. března 2010

.....
Ivana Jeřábková

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Hálovi za cenné rady, připomínky,
metodické vedení práce a trpělivost.

Ivana Jeřábková

Obsah

ÚVOD.....	7
1 PRINCIPY MODERNÍHO VĚZEŇSTVÍ.....	9
1.1 Humanizace	9
1.2 Účinnost.....	10
1.3 Bezpečnost.....	10
1.4 Funkce trestu	11
2 VĚZEŇSTVÍ VE SVĚTĚ A V ČESKÉ REPUBLICE	12
2.1 Vězeňství ve Spojených státech amerických.....	12
2.2 Evropské vězeňství.....	14
2.2.1 <i>Skandinávské země a jejich vězeňský systém</i>	15
2.2.2 <i>Německy mluvící země a vězení</i>	16
2.2.3 <i>Velká Británie a jejich systém</i>	16
2.3 České vězeňství	17
3 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÝCH ČESKÝCH PENITENCIÁRNÍCH PROFESÍ.....	20
3.1 Dozorce	22
3.2 Psycholog	22
3.3 Lékař.....	23
3.4 Duchovní	24
3.5 Sociální pracovník	25
3.6 Speciální pedagog.....	25
3.7 Vychovatel.....	25
3.8 Vychovatel – terapeut.....	26

4	PEDAGOG VOLNÉHO ČASU VE VĚZEŇSKÉ SLUŽBĚ ČESKÉ REPUBLIKY	26
4.1	Vymezení, vzdělání a osobnost pedagoga volného času.....	26
4.2	Pedagog volného času ve vězení	28
4.3	Aktivity ve volném čase	29
4.4	Ukázky trávení volného času v jednotlivých věznicích	31
4.4.1	Věznice Heřmanice	31
4.4.2	Věznice Karviná.....	31
4.4.3	Věznice Kuřim	32
4.4.4	Věznice Mírov.....	32
4.4.5	Věznice Nové Sedlo	32
4.4.6	Věznice Ostrov	33
4.4.7	Věznice Pankrác.....	33
4.4.8	Věznice Stráž pod Ralskem	34
4.4.9	Věznice Světlá nad Sázavou	34
4.4.10	Věznice České Budějovice.....	35
5	KVALITATIVNÍ VÝZKUM	36
	ZÁVĚR.....	38
	ABSTRAKT.....	40
	ABSTRACT.....	41
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42

ÚVOD

Každý z nás se čas od času setká s pojmem vězeňství, ať už z osobní zkušenosti, ze zkušenosti známých, či jen prostřednictvím médií. Vždyť pomalu v každých večerních zprávách můžeme slyšet o tom, kdo se dopustil trestného činu, kdo byl odsouzen, kdo utekl z věznice, jakou věznici právě navštívila ministryně spravedlnosti a eventuálně jaké problémy či novinky se ve vězeňství v současné době řeší.

Stejně tak i mnoho lidí ví, že pedagog volného času pracuje ve střediscích volného času, v domovech dětí a mládeže, v dětských domovech, ale asi málokdo by zařadil pedagoga volného času právě do věznice. Přitom pedagog volného času hraje ve vězení velmi důležitou roli - i on může svými kvalifikovanými činnostmi značně přispět k vytváření příznivého psychosociálního klimatu věznice a tím k naplňování cílů zacházení.

Téma vězeňství mě zaujalo už při volbě předmětu penologie, nejdříve spíše ze zvědavosti, ale poté jsem zjistila, že je to velmi zajímavá problematika. Již tehdy jsem začala přemýšlet o tématu své bakalářské práce a rozhodla jsem se pro téma „Pedagog volného času ve Vězeňské službě České republiky“. Téma je to zajímavé, podobnou práci o této problematice jsem ještě nikdy nečetla a chtěla jsem se dozvědět, co vlastně tato profese obnáší, jaké zde můžeme najít klady, zápory a jaké problémy s sebou přináší realizace činnosti pedagoga volného času ve vězeňském prostředí.

V první kapitole nejprve představuji tři základní principy moderního vězeňství – humanizaci, účinnost a bezpečnost – a také základní funkce trestu. V další kapitole seznamuji čtenáře s vývojem vězeňství a vězeňských systémů ve Spojených státech amerických, v některých evropských zemích a nakonec i v České republice. Třetí kapitola je věnována charakteristice základních penitenciárních profesí, jako je dozorce, psycholog, lékař, duchovní, sociální pracovník a různí pedagogičtí pracovníci.

Poslední kapitola se zabývá pedagogem volného času ve vězeňství – jeho vzděláním, osobností, vymezením jeho práce a příklady možného trávení volného

času vězňů v jednotlivých věznicích. Do své práce také zahrnuji výzkum pomocí dotazníku, který bude rozeslán jednotlivým pedagogům volného času ve všech věznicích České republiky.

Cílem práce je seznámení s vězeňstvím, profesí pedagoga volného času ve Vězeňské službě České republiky, s jejími klady a zápory, problémy a s trávením volného času vězněných osob.

1 PRINCIPY MODERNÍHO VĚZEŇSTVÍ

„Žádný trest a žádné pokárání nemají být spojeny s ponížením a nemají mířit k užítku toho, kdo trestá nebo kárá, ale k prospěchu republiky“.

Cicero

V každé společnosti existuje nějaká forma trestu za nedovolené chování, páchaní trestné činnosti. Ve vyspělých zemích jsou to věznice. Úroveň vězeňského systému země ukazuje její kulturní a ekonomický stav, hlavně pak vztah dané společnosti ke svobodám a občanským právům jednotlivce.¹

1.1 Humanizace

Humanizace spočívá v lidském zacházení s vězni. V tomto ohledu je ale velmi rozdílné jejich dodržování v různých zemích (například Thajsko, Rusko, africké země, apod.).²

„Humanizace je přísné a přesné dodržování všech zákonů a norem, ale současně je přitom třeba mít stále na zřeteli, že máme před sebou člověka. Dříve byl vězeňský systém postaven na vojenské kázní. Nástupy, vojenský dril... Přejdem k humanizaci vězeňství se od tohoto ustoupilo.“³

Můžeme říci, že pojem humanizace je soubor činností a opatření, která vedou k začlenění vězeňství (i českého) do řady nejprogresivnějších evropských i světových trendů, vytýčených Evropskými vězeňskými pravidly. Humanizace garantuje lidské zacházení s vězni v oblasti lidských práv a svobod. V užším slova smyslu humanizace vězeňství znamená nejen neponižování vězňů, ale především respektování jejich lidské důstojnosti včetně nenarušování jejich osobnostní integrity a sebeúcty. V praxi můžeme principy humánnosti vidět v různých příkladech: diferencované zacházení s vězni; snižování agresivity, nepřátelství či nenávisti mezi vězni a vězeňským personálem; kladení důrazu na korektnost ve vzájemných vztazích; nepřipuštění toho, aby mohl vězeňský personál dávat

¹ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 7.

² Srov. tamtéž.

³ MONTGOMERYOVÁ, E. Jen v bezpečných věznicích lze provádět kvalitní programy s odsouzenými. *České vězeňství*, 2005, roč. 13, č. 3, s. 8.

najevo vězňům v jakékoliv formě svou nadřazenost či vytvářet nebo prohlubovat ve věznicích jejich pocit bezmocnosti a bezvýchodnosti; profesionalizace práce vězeňského personálu směrem k chápání vězeňské služby jako jedné ze sociálních služeb pro veřejnost.⁴

1.2 Účinnost

Dalším principem je účinnost, tj. jak účinný byl pobyt ve vězení a použité programy zacházení. Měřítkem účinnosti je recidiva těch, kteří již vězením prošli, tzn. jejich návratnost. Platí zde nepřímá úměrnost – čím větší je recidiva, tím menší je účinnost vězeňského systému. Můžeme zde hovořit o třetinovém dělení – jedna třetina vězňů vězením projde a už se tam nikdy nevrátí. Další třetina se vrátí a vracet se bude stále a poslední třetina vězňů má šanci se změnit podle druhu programu zacházení.⁵

1.3 Bezpečnost

Princip bezpečnosti má 3 hlediska – ohrožena, zneklidňována, obtěžována nesmí být veřejnost, vězeňský personál a samozřejmě samotní vězni.⁶ Existují dva druhy bezpečnosti – technická (vnější)⁷ bezpečnost a dynamická⁸ (vnitřní) bezpečnost.

„Je nesporné, že nezastupitelnou úlohu zde sehrává umění či profesionalita komunikační strategie vězeňského personálu s vězňovými osobami. Vhodné propojení vnější a vnitřní bezpečnosti s ohledem na optimální úroveň

⁴ Srov. MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*, s. 42.

⁵ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 8.

⁶ Tamtéž, s. 9.

⁷ Vnější bezpečností se rozumí střežení obvodu věznic, vstupů a vjezdů, zamezení průniku nedovolených a nebezpečných předmětů a bezpečné provádění eskort. Zahrnuje i bezpečnostní opatření proti útokům z vnějšku věznic. Zvláštní součástí bezpečnostního systému je zajištění bezpečnosti justičních objektů činností místní jednotky justiční stráže.

⁸ Technická a organizační opatření realizovaná v rámci vnitřní bezpečnosti jsou nedílnou a nezastupitelnou součástí bezpečnostního systému. Vedle technických prvků, jakými jsou vnitřní signalizace, komunikační prostředky, detekční zařízení apod. je to především aktivní tvorba pozitivního sociálního klimatu ve věznicích a profesionální přístup vězeňského personálu k odsouzeným tak, aby se snížil jejich psychosociální stres, který může být zdrojem bezpečnostních rizik.

dynamické bezpečnosti – např. vytvoření přijatelných hygienických podmínek, zlepšení ubytovacího standardu, zřízení dostatečných prostor určených k pohybu a aktivitám mimo cely a ložnice, venkovních prostranství a prostor pro sportovní vyžití a práci a jiné – je záležitostí celého personálu, což má především preventivní charakter nejen v předcházení problémům či konfliktním situacím s vězni, ale i v předcházení vzniku mimořádných událostí ve věznicích.“⁹

1.4 Funkce trestu

Funkce trestu prošla vývojem, a to od odplaty k nápravě. Odplata je zaměřena do minulosti a vztahuje se pouze k minulému činu, náprava je orientována na budoucnost pachatele i společnosti, naplněním spravedlnosti.¹⁰

Funkcemi trestu odnětí svobody se zabývá filozofie trestu a klade si různé otázky. Co potrestáním sledujeme a zdali se nám sledované cíle naplní. Je zhruba sedm funkcí trestu:

- funkce msty, odplaty (to není funkce moderní penologie, jde o jednu z nejstarších funkcí trestu),
- funkce represivní (pokud by byl trest pouze represí, byl by neefektivní, často dokonce kontraproduktivní),
- funkce vyrovnávací (na ose oběť – pachatel, lze se setkat i s pojmem úměrnost trestu, který analyzuje spíše rovnováhu trestu se spáchaným trestním činem. Dalo by se použít i pojmu funkce újmy, protože trest musí být vždy újmou, jinak by ztratil smysl),
- funkce preventivní, odstrašující (generálně pro všechny občany, individuálně pro pachatele trestních činů),
- funkce solidarizace (jde vlastně o sociální funkci trestu v komunitě a to v tom případě, kdy potrestání zločince může obnovit nebo obnovuje solidaritu komunity, kterou pachatel svým činem oslabil),

⁹ HOSPODKA, M. K aktuální problematice výkonu vazby a trestu odnětí svobody. *České vězeňství*, 2006, roč. 14, č. 2, s. 10 – 11.

¹⁰ MEZNÍK, J. *Základy penologie*, s. 4.

- funkce izolace (zvláště nebezpečný vězeň je izolován od ostatní společnosti, aby jí nemohl dále škodit, například doživotní trest odnětí svobody),
- výchovná funkce trestu (je též nazývána funkcí penitenciární, resocializační, regulativní či funkcionální. Jde o základní funkci v moderní penologii, klade si za cíl vězně změnit pozitivním způsobem).¹¹

„Filozofie trestu musí být předmětem diskuzí v souvislosti s vývojem a vzdělaností společnosti. Pouze odplatou nelze účinně chránit společnost před nebezpečným chováním, a to z jednoduchého důvodu: každý trest odnětí svobody má svůj konec.“¹²

2 VĚZEŇSTVÍ VE SVĚTĚ A V ČESKÉ REPUBLICE

2.1 Vězeňství ve Spojených státech amerických

„Spojené státy americké jsou proslulé svou vysokou mírou zločinnosti, která je podle dlouhodobých průzkumů zhruba třikrát vyšší než v ostatních rozvinutých zemích. V amerických věznicích je přes dva miliony vězňů a z toho víc než 40% jsou černoši. Zvláště špatnou pověst má stát Texas, který má víc vězňů než Německo, Francie, Belgie a Nizozemsko dohromady. Dalším problémem je fakt, že asi dvě třetiny z propuštěných vězňů jsou za pár let ve vězení zpátky. Americký systém je nepřehledný, jsou v něm instituce federální, státní i lokální.“¹³

Americký systém prošel dlouhým a významným vývojem. Důležitým rokem nejen pro americké vězeňství byl rok 1787, kdy vznikla *Filadelfská společnost pro zmírnění bídných podmínek ve veřejných věznicích* a dosud neudržitelná situace ve věznicích se začala napravit. Postupně tak vznikaly vzorové věznice, například *Walnut Street Jail*, kde byl uplatněn separační systém vězněných osob. Spočíval v naprosté izolaci vězňů, aby nemohlo dojít ke

¹¹ Srov. MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*, s. 38.

¹² *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. [online].

¹³ RYBÁČKOVÁ, J. *Svět zvaný Amerika*, s. 220.

„kriminální infekci“. Tento systém byl však kvůli ekonomickým důvodům modifikován a proto vznikla další věznice – *Auburn* (roku 1823 ve státě New York), kvůli potřebě převést řemeslnou výrobu do velkých společných dílen a dosáhnout tak vyšší produkce a efektivity práce. Vězni sice dodržovali separační systém, ale jen v noci, ve dne pracovali v halách za dodržování absolutního ticha, které bylo vynucováno i tělesnými tresty. Takto se v amerických věznicích začala zneužívat levná pracovní síla odsouzených, což znamenalo ústup individuálního přístupu k vězňům a degradaci jejich osobnosti. Z tohoto důvodu byl stávající způsob odsouzen za nehumánní až brutální a nastala éra reformy vězeňství. Byla otevřena další věznice *Elmira*, kde začala být uplatňována nová vězeňská filozofie, která kladla důraz na všeobecně hygienické i speciálně psychohygienické faktory. Dostatek prostoru, hodně přirozeného i umělého světla, přísné dodržování čistoty v celém objektu, jednotný, avšak negraduující oděv, kvalitnější a pestřejší stravování, všeobecné vzdělávání a profesní příprava, sport, terapie, knihovna, atd. Tento program se bohužel nepodařilo zcela zavést do každodenní praxe, nicméně v dalších desetiletích se z něj mnoho čerpalo, a to nejen v americké teorii a praxi vězeňství.

Po dlouhém vývoji amerického vězeňství se dnes v USA rozlišuje několik typů věznic, podle závažnosti trestních činů:

- věznice s maximální bezpečností
- věznice se střední bezpečností
- věznice s minimální bezpečností
- tzv. otevřené ústavy

Vedle těchto věznic existují ještě vazební věznice, kde jsou umístěni osoby ve výkonu vazby, tzn. proti nimž je teprve vedeno trestní řízení, avšak z nějakého závažného důvodu nemohou být ponecháni na svobodě. Proto se ve vazbě nacházejí většinou mladé, chudé a nevzdělané osoby, ostatní využívají kauci, tj. peněžitá záruka, která může být soudem přijata jako náhrada za vazbu. Nedodržení podmínek pro přijetí kauce má za následek její propadnutí státu. Mezi

další alternativní tresty patří propuštění na slib, elektronická vazba, probace a parole.¹⁴

„Americký výraz parole pochází z francouzského jazyka a označuje povolení strávit závěr nepodmíněně uloženého trestu na svobodě. Konkrétně jde o propuštění z trestního či nápravného ústavu, v němž pachatel vykonal část svého trestu, za podmínky dobrého chování a s podmínkou, že zůstane v péči nápravného ústavu či jiného pověřeného státního orgánu až do definitivního propuštění.“¹⁵

2.2 Evropské vězeňství

Na konci 19. století a stále častěji a intenzivněji ve 20. století se konaly v evropských městech penologické konference, a to i v Praze roku 1930. V roce 1958 OSN vlivem vývoje vydala dokument „*Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni a příslušná doporučení*“. Důležité je zde označení „minimální“, neznamena to tudíž, že je to jediný možný model systému vězeňství. Již v roce 1949 vznikla instituce, založená 10 zeměmi, Rada Evropy, která se dále rozrůstala. Ta se ujala úkolu vytvořit evropskou verzi mezinárodních vězeňských pravidel. Tak vznikla Evropská vězeňská filozofie, která má tři základní principy:

1. prokazovat úctu k základním lidským právům vězně,
2. odnětí svobody je samo o sobě dostatečným trestem, vlastní pobyt ve vězení nemá být trestem navíc,
3. umožňovat vězňům zlepšování jejich znalostí a schopností s cílem zvýšit jejich šance na reintegraci do společnosti.

V roce 1987 byla Evropská pravidla dopracována a Radou Evropy doporučena členským státům k tomu, aby se jimi nechaly vést a inspirovat.

Rada Evropy má také svůj kontrolní orgán – Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Zabývá se monitorováním situace jak ve vězeňských systémech, tak i mimo ni a na základě toho vydává doporučení.¹⁶

¹⁴ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 10 – 15.

¹⁵ SUŠÁNKA, V. Podmíněné propuštění v USA. *České vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 3, s. 20-21.

¹⁶ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 18 – 19.

2.2.1 Skandinávské země a jejich vězeňský systém

„Skandinávské země jsou v oboru penologie obecně považovány za progresivní a inspirativní oblast.“¹⁷

Základním principem jejich přístupu k trestní politice a vězeňství je požadavek, aby bylo uvěznění použito až jako „ultima ratio“, tj. poslední prostředek působení na pachatele trestných činů. Politici a zákonodárci si moc dobře uvědomují, že vězení je příliš drahé, proto soudy v těchto zemích důkladně zvažují, zda by žádoucího efektu nemohlo být dosaženo méně razantními sankcemi či opatřeními. Vedle probace či parole se zde používají i jiné alternativní tresty.¹⁸ Typické jsou pokuty a obecně prospěšné práce.

Vyvstává však otázka, jak kterého pachatele potrestat? Platí zde nový penologický pojem *algoritmus trestání*.¹⁹ Nebezpeční a agresivní pachatelé musí být postihováni dlouhodobým uvězněním. U pachatelů méně závažné trestné činnosti uložit peněžité trest (pokutu), pokud jsou solventní, nebo aplikovat trest obecně prospěšných prací, nejsou-li solventní.

Co se týče skandinávských věznic, platí to, že je jich málo, ale zato jsou kvalitní. Je to důsledkem dodržování tří pravidel. Normalizace (co nejvíce přiblížit podmínky života ve vězení standardu na svobodě), otevřenost (maximálně zkontaktovat vězení s vnějším světem) a zodpovědnost (vězni mají k dispozici peníze, učí se s nimi hospodařit, nakupují si, vaří, apod. – příprava na reálný svět po propuštění).²⁰

„Uvedu jeden příklad z věznice v Norsku. Vězni jsou ubytováni na celách zpravidla po jednom. Ředitel věznice může v případě přeplněnosti odmítnout příjem dalších odsouzených do výkonu trestu. Z výplaty, odpovídající platovým tarifům mimo vězení, hradí zaměstnaní odsouzení cca 350 norských korun jako náklady na stravu ve věznici. Denní kapesné činí 50 NOK. Všichni odsouzení

¹⁷ BAJCURA, L. Norské inspirace. *České vězeňství*, 2006, roč. 14, č. 5, s. 34.

¹⁸ alternativní trest je takový trest, který způsobí pachateli trestného činu nějakou citelnou újmu, není však spojen s uvězněním.

¹⁹ algoritmus chápeme jako účelně volený postup vedoucí k vyřešení všech úloh daného typu.

²⁰ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 20 – 22.

mohou po výkonu dvou třetin trestu požádat o podmíněné propuštění. Ze zákona je odsouzenému po propuštění z vězení nabídnuto místo k bydlení.“²¹

2.2.2 Německy mluvící země a vězení

„Sicherheit und Ordnung“ – jistota a pořádek – je stále platná zásada německého vězeňství. Tyto země jsou příkladem přísného a přesného dodržování Evropských vězeňských pravidel. Příznačný je hlavně vztah mezi personálem a vězni – je profesionální, korektní a přirozeně lidský. Existují zde výborné podmínky, peníze jsou vynakládány velkoryse, ale dbá se na hospodárnost. Všude vládne čistota, pořádek, organizovanost a systémovost. Na výborné úrovni je zde pro obviněné i odsouzené zajištěna práce, vzdělávání a profesní příprava.²²

Velké naděje jsou vkládány do hledání a rozvoje alternativ vazby. Mladistvým a mladým dospělým delikventům, u nichž soud zvažuje vazební řešení vyšetřování, případně dalšího trestního řízení je nabídnuta šance Heim statt Hatt – totiž nejtít do vězení, ovšem pouze za předpokladu jejich plného začlenění se do náročných programů (pracovní, všeobecně i profesně vzdělávací, sportovní, terapeutické, a další) cílených na dosažení prosociálních změn chování a osobnosti.²³

Dalšími alternativními tresty uplatňujícími hlavně Švýcarsko je vězení po pracovní době či vězení o víkendech a svátcích. Samozřejmě jsou tyto tresty uplatňovány s individuálním zřetelem a u méně závažných případů. Tyto formy tak dovolují nepřerušit své zaměstnání a sociální vztahy, ale trestem je odnětí volného času.²⁴

2.2.3 Velká Británie a jejich systém

„Vězeňství Velké Británie bylo dlouhou dobu pod velmi silným vlivem tradičního konzervativního lpění na velmi zastaralých předpisech, a to dokonce až z Viktoriánské doby. K výrazné modernizaci došlo teprve po roku 1990 a dnes je britské vězeňství plně v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly. Anglické

²¹ BAJCURA, L. Norské inspirace. *České vězeňství*, 2006, roč. 14, č. 5, s. 34.

²² Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 33.

²³ Srov. HÁLA, J. *Bolest a naděje vězeňství*, s. 52.

²⁴ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 34.

věznice jsou rozděleny do pěti kategorií, které mají různou míru ostrahy. Většina z nich slouží jak k výkonu trestu, tak k výkonu vazby. Vnitřní prostory jsou koncipovány s ohledem na filozofii přiznávající každému vězni právo i povinnost samostatného bydlení. Jednomístné cely jsou prostorné, s přívodem teplé i studené vody a s okny zaručujícími dostatek světla a čerstvého vzduchu. Důraz je kladen na barevné řešení všech interiérů. Jsou zařizovány místnosti vybavené televizemi, videem, stolky s hrami, kulečníky, stoly na stolní tenis, nechybějí tělocvičny, ani moderní posilovny. Britští experti považují za hlavní článek jejich systému pozitivní přístup personálu k vězňům. Při vlastním výkonu služby jsou vězeňští pracovníci neozbrojeni, průběžně komunikují s vězni a řeší jejich připomínky, jednají s nimi ve stylu fair play. Přitom je nenápadně vedou k akceptaci pocitu viny.“²⁵

2.3 České vězeňství

„Dějiny českého vězeňství jsou staré více než tisíc let jako český stát. Nejlepším vodítkem je proto přehledná periodizace dějin českého vězeňství. Z interních materiálů vězeňské služby je nejlepší tato:

- období krutého zacházení s vězni (995 – 1774)
- zákaz mučení (1775 – 1847)
- utváření systému (1848 – 1917)
- moderní základy (1918 – 1938)
- rasová msta (1939 – 1945)
- třídní msta (1946 – 1964)
- rozvíjení odbornosti (1965 – 1980)
- úpadek odbornosti (1981 – 1989)
- reforma vězeňství (1990 – 1993)

O tom zda reforma vězeňství skončila rokem 1993 nejsou všichni za jedno.“²⁶

Tvorba vězeňství a vězeňského systému probíhala velmi dlouho a to v různých etapách. Za prvního velkého průkopníka českého vězeňství lze

²⁵ SUŠÁNKÁ, V. Koncepce britského vězeňství. *České vězeňství*, 2005, roč. 13, č. 1, s. 27.

²⁶ MARÁDEK, V. *Vězeňství*, s. 27.

považovat Františka Josefa Řezáče, který žil v letech 1819 – 1879. Již tehdy formuloval velmi významné a hodnotné tradice české penologie.²⁷ „*Hlavním Řezáčovým dílem je na svou dobu nadčasové a avantgardní pojednání o vězeňství, v němž zúročil své hluboké encyklopedické znalosti historie a teologie, jež dokázal propojit a skloubit s praktickými zkušenostmi získanými na studijních cestách po věznicích rakouské monarchie, ale i z vlastní duchovní péče o trestance ve Svatováclavské trestnici. Zdůrazňoval již v polovině 19. století nutnost vyváženosti komplexního působení jednotlivých výchovných prostředků a zdůrazňoval důležitost i postpenitenciární péče. Značný důraz kladl na prevenci kriminality, zvláště u mladistvých, na uspořádanost rodin a společnosti, na posilování morálních vlastností a i na potřebu zvýšení hmotného blahobytu nemajetných vrstev.*“²⁸

Po roce 1918 převzala Československá republika ve velmi špatném stavu vězeňství po tehdy se rozpadajícím Rakousko – Uhersku. Začala s jeho nápravou a dařilo se jí to i v meziválečném období, avšak rozvoj zastavila 2. světová válka. Po válce zaznamenalo naše vězeňství značný úpadek, protože trestní právo bylo zneužíváno k prosazování politických, hospodářských a jiných státních zájmů. Používal se nehumánní způsob výkonu trestu odnětí svobody, režim ve věznicích byl militantní, praktikovala se kázeň, dril, izolace. V sedmdesátých letech vznikl Výzkumný ústav penologický, zdálo se, že cesta se začne odvíjet jiným směrem, ale snahy výzkumníků a praktiků byly na začátku osmdesátých let potlačeny.²⁹

Po pádu totalitního režimu, po roce 1989, byla připravena a postupně provedena reforma českého vězeňství (Koncepce rozvoje českého vězeňství, stanovená v roce 1991). Její podstata by se dala vyjádřit poeticky či metaforicky vzorcem 3D + 1H, což konkrétně znamená depolitizaci, demilitarizaci, decentralizaci plus humanizaci českého vězeňství.

„Depolitizace měla zajistit, že o vězeňství už nebude rozhodovat žádná politická strana ani ideologické důvody či třídní nenávisť. Příslušníci vězeňské služby přestali být politicky organizováni a začali se řídit jen zákonnými předpisy

²⁷ Srov. HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství, s. 35.

²⁸ JŮZL, M. Připomenutí jubilea tvůrce vědy žalární. *České vězeňství*, 2009, roč. 19, č. 3, s. 39.

²⁹ Srov. HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství, s. 35 – 36.

a normami. Demilitarizace předpokládá, že vězeňský režim není a nebude kopií vojenského režimu a přístupu při zacházení s vězněnými jedinci. Je nutné a potřebné výrazně zdůraznit, že prosazení demilitarizace zůstává trvalým úkolem českého vězeňství, protože recidivy v dané oblasti nelze podceňovat. Decentralizace si kládla za cíl posílit pravomoci vedoucích pracovníků (ředitelů) jednotlivých vězeňských zařízení. Zda byla provedena důsledně, o tom se stanoviska vězeňských pracovníků i odborníků rozcházejí.“³⁰

Vězeňská zařízení v České republice jsou státní instituce (ve světě jsou i soukromé), zajišťující zacházení s vězni. Dělí se do tří typů. První typ představují tzv. vazební věznice. Zde jsou umístěni vězni vykonávající výkon vazby, tzn. před pravomocným odsouzením. Vězni ve výkonu vazby se nazývají obvinění nebo obžalovaní a hledí se na ně jako na nevinné (presumpce nevinny). Druhý typ představují tzv. věznice. Zde se vykonává výkon trestu odnětí svobody po pravomocném rozhodnutí soudu. Vězni umístěni do věznice se nazývají odsouzení. Třetím typem vězeňských zařízení jsou tzv. speciální vězeňská zařízení, což jsou např. vězeňské nemocnice, věznice pro výkon trestu vězňů s psychopatickou strukturou osobnosti, nebo Institut vzdělávání.³¹

Přehled těchto věznic a detenčních³² ústavů můžeme vidět na obrázku č. 1 na konci kapitoly.³³

V České republice jsou čtyři typy věznic: s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Ve věznicích s dohledem vykonávají tresty lidé odsouzení za nejméně závažné trestné činy. Ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou jsou pachatelé nejzávažnějších trestných činů. Nejvíce odsouzených, téměř 9000, vykonává trest ve věznicích s ostrahou. V režimu se zvýšenou ostrahou je kolem 1150 odsouzených. Za nejzávažnější trestnou činnost

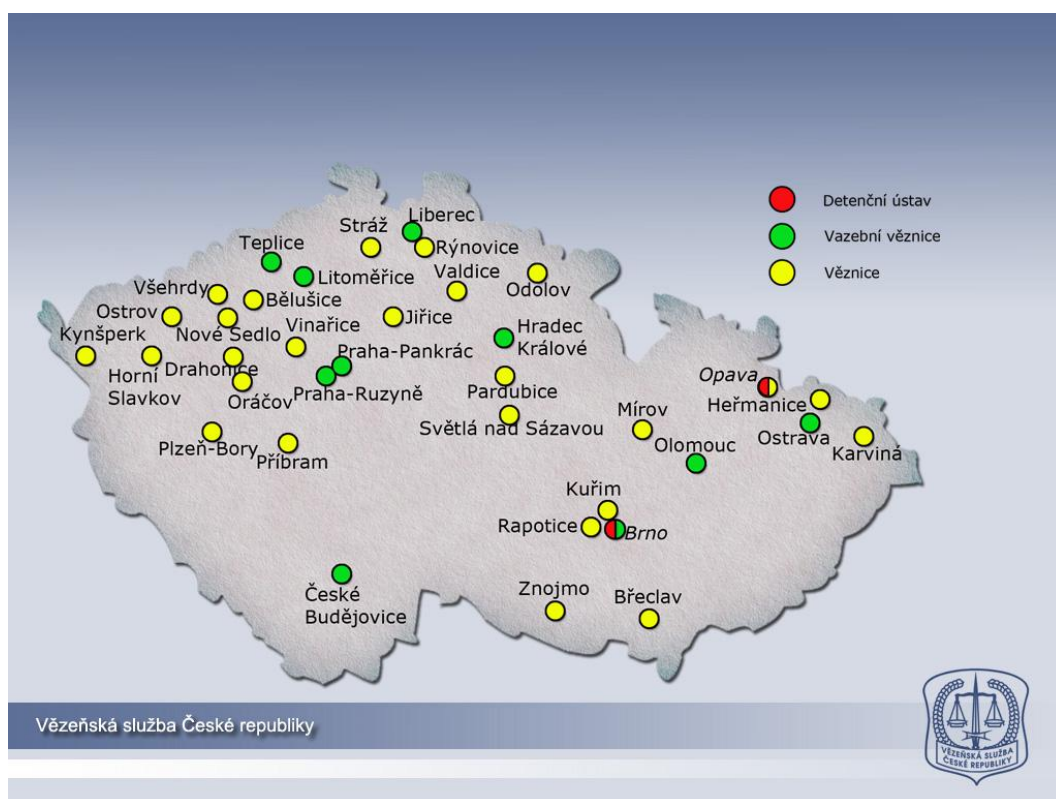
³⁰ MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*, s. 93.

³¹ Srov. MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*, s. 96.

³² Detenční ústavy slouží pro vězně, u kterých je zjištěna společensky velmi nebezpečná míra agrese (např. sexuální psychopat), nebo u kterých se současně objevují příznaky abnormálního chování. Spojuje požadavky vězení a psychiatrické léčebny.

³³ *Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů ČR*. [online].

je v českých věznicích také 37 vězňů odsouzených na doživotí, z toho 35 mužů a dvě ženy.³⁴

Obrázek č. 1 – Přehled vazebních věznic, věznic a detenčních ústavů v České republice

3 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÝCH ČESKÝCH PENITENCIÁRNÍCH PROFESÍ

„Vězeňská služba České republiky jako součást trestní justice respektuje právní řád, usiluje o to, aby přispívala k ochraně společnosti. Činí tak nejen izolací pachatelů trestné činnosti, ale i vytvářením podmínek pro integraci odsouzených osob po propuštění z výkonu trestu a podporuje jejich úsilí o převzetí odpovědnosti za svůj život občana, dodržující zákony.“³⁵

„Vězeňská služba je speciální služba, která uspokojuje potřebu bezpečnosti občanů. Hlavním posláním vězeňské služby je neustále se přibližovat

³⁴ Cíle a poslání VS ČR. [online].

³⁵ Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, s. 8. [online].

k dosažení ideálního cíle – kdy obvinění a odsouzení přicházejí do věznic a odcházejí s přesvědčením, že trestná činnost se nevyplácí a je třeba žít v souladu se zákony. K realizaci tohoto náročného cíle však nestačí pouhá izolace vězňů a jejich střežení, ale je nutná především odborná a kvalifikovaná práce všech zaměstnanců vězeňské služby při zacházení s nimi a při uplatňování individuálních programů zacházení.“³⁶

„Vězněnému člověku trpícímu ztrátou svobody nejprve pomůžeme probudit vlastní svědomí a plně si uvědomit hanebnost, nehumánnost a protiprávnost spáchaného trestného činu, za který byl přísně, leč spravedlivě odsouzen (jde-li o vězně, který se nachází teprve ve výkonu vazby, ctíme až do pravomocného rozsudku soudu presumpci neviny a zaměřujeme se spíše na nejrůznější aspekty penitenciární psychohygieny). Dále ho motivujeme k upřímnému přijetí a vyznání viny, tj. k převzetí a interiorizaci osobní odpovědnosti za zločin a z toho vyplývajících praktických následků a povinností. Logicky musí následovat pokání. Rozumí se jím činy vedoucí na jedné straně k narovnání (úpravě zločinem narušených vztahů) mezi pachatelem a obětí, na druhé straně k postupnému znovuzacheňování člověka se zločineckou minulostí do občanské společnosti.“³⁷

Vězeňský personál je tvořen příslušníky Vězeňské služby nebo občanskými pracovníky (civilisty). Pro penologické účely je nejvhodnější rozdělení do tří základních skupin – vedoucí pracovníci (ředitel, jeho náměstci, vedoucí oddělení a vedoucí směn), administrativně-technický personál (zajišťuje zásobování, správu, údržbu, evidenci, energetiku, personální činnost, apod.) a vězeňský personál v přímém výkonu služby. Ten má základní penologický význam. Lze ho rozdělit na vězeňskou stráž a personál zabezpečující zacházení s vězni v užším slova smyslu. Ten je zodpovědný za vlastní resocializační činnost, za převýchovu vězňů a jejich nápravu. Mezi touto skupinou dominují především vrchní dozorcí, vychovatelé a specialisté.³⁸

³⁶ ČECHOVÁ, E. Andragogika a speciální pedagogika v penitenciární práci. *České vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 3, s. 38.

³⁷ HÁLA, J. *Bolest a naděje vězeňství*, s. 8-9.

³⁸ Srov. MARÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*, s. 97.

3.1 Dozorce

Vězeňský dozorce dozírá na to, aby vazba, případně trest odnětí svobody byly vykonávány v souladu s vnitřním řádem konkrétní věznice nebo vazební věznice (vnitřní řád vychází z platného zákona i řádu o výkonu vazby, případně zákona i řádu o výkonu trestu odnětí svobody). Činí tak všemi zákonnými prostředky při plném respektování lidské a občanské důstojnosti vězňených osob.³⁹

„Příslušník vězeňské služby je občan České republiky, který byl přijat do služebního poměru Vězeňské služby ČR. Slouží pak u vězeňské stráže, nebo justiční stráže, jen výjimečně ve správní službě. Příslušníci VS jsou uniformováni a mají hodnosti analogické vojenským a policejním. Jejich pracovní právní náležitosti se neřídí Zákoníkem práce, ale jinými tzv. služebními předpisy. Při veškerém svém styku s vězňenými jsou příslušníci viditelně označeni číslem, které je shodné s jejich číslem služebního průkazu. Minimálním kvalifikačním požadavkem je středoškolské vzdělání ukončené maturitou pro praporčické hodnosti a bakalářské vzdělání pro hodnosti důstojnické. Před přijetím do služebního poměru se provádí náročný výběr (včetně lékařského a psychologického). Podmínky k přijetí jsou velmi náročně o tak bývá přijat v průměru jeden z pěti až sedmi uchazečů.“⁴⁰

3.2 Psycholog

Mezi základní činnosti psychologa působícího ve vězeňství patří psychologická diagnostika, individuální nebo skupinové psychologické poradenství a psychoterapie. Psycholog může významným způsobem ovlivňovat složení vězeňského personálu (zvláště při dobrých pracovních a osobních kontaktech s personálním oddělením a vedením věznice). Děje se tak již v procesu výběru a přijímání nových uchazečů o zaměstnání ve VS ČR, jednak v kariérním růstu zaměstnanců.⁴¹

³⁹ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 55.

⁴⁰ MARÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*, s. 63.

⁴¹ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 57.

Psychoterapie používaná ve vězeňských zařízeních se nazývá penitenciární psychoterapií a využívá obdobné principy jako psychoterapie konvenční při léčení duševně nemocných v psychiatrických zařízeních. Má však současně výrazné odlišnosti. Například před terapií se neklasifikují duševní choroby, které se budou léčit, není podstatné hledání nevědomých konfliktů, zato velmi podstatné a důležité jsou problémy morálky a požadavek na změnu chování je zásadní.⁴²

Individuální psychoterapie je sice účinný, ale dlouhodobý proces, který obsáhne jen malé množství vězňů. Psycholog nebo psychiatr se snaží při různých individuálních sezeních psychologickými metodami dlouhodobě působit na jedince. Proto se daleko více používá metoda skupinová. Terapeut pracuje s větší skupinou vězňů, využívá jejich dynamiky a reflexe. Součástí této metody je i komunitní systém, kdy personál a odsouzení vytvářejí určitou komunitu.⁴³

3.3 Lékař

„Lékař byl vždy ve vězeňství personou, k níž řada vězňů upínala své naděje, ať již reálné nebo nereálné. I dnes se každodenně vysoký počet vězňů obrací na lékaře se svými tělesnými, duševními, ale třeba i sociálními problémy. Často jde o skutečné problémy, které pacient jako takové i prožívá a právem zde požaduje od lékaře kvalifikovanou pomoc (ta může jistě spočívat i v doporučení do péče jiného odborníka – psychologa, duchovního, sociální pracovnice, atd.). Jindy se jedná o potíže, kterým by dotyčná osoba, vzhledem ke svému stylu života, mimo věznici nevěnovala sebemenší pozornost. Dále jsou to různé pseudoproblémy vězňů, kteří se dožadují lékařského ošetření jen proto, aby se prošli z jednoho konce věznice na druhý. Další vězni se s různou mírou agresivity dožadují různých medikamentů, nebo se snaží zmanipulovat lékaře, aby byli ze zdravotních důvodů propuštěni z vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, nebo přemístěni do nemocnice, kde jejich úsilí ještě zintenzivní.“⁴⁴

Zdravotnická zařízení vězeňské služby v současné době poskytují vedle rutinní zdravotnické péče i další specifický servis, jako např. vyšetření vězňových

⁴² Srov. MARÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*, s. 71.

⁴³ Srov. MEZNÍK, J. *Základy penologie*, s. 50.

⁴⁴ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 56.

osob při příjmu, při propuštění, prohlídky v souvislosti s eskortami, při kázeňských trestech. Jde o zdravotní výkony prováděné v zájmu vězeňské služby.⁴⁵

3.4 Duchovní

„Odsouzenému se zajišťuje právo na poskytování duchovních a dalších obdobných služeb sledujících humanitární cíle. Věznice umožňují konat zpravidla v době pracovního klidu společné náboženské obřady odsouzených. Účast na těchto obřadech je dobrovolná.“⁴⁶

Duchovní služba byla ve věznicích obnovena začátkem devadesátých let dvacátého století. Vězňům (obviněným i odsouzeným) umožňuje hlavně lidské přijetí, sebepoznání a přijetí viny a jejích následků.⁴⁷

Prostorem pro spolupůsobení na vězně jsou po otázkách viny a odpovědnosti hlavně problémy týkající se hodnot a s nimi smyslu lidské existence. Tuto službu vykonávají zástupci státem registrovaných církví nebo náboženských společností. Ti se buď stávají kaplany (a tím zaměstnanci Vězeňské služby ČR) nebo duchovní službu vykonávají jako dobrovolníci. Sdružují se ve Vězeňské duchovenské péči – VDP.⁴⁸ *„Ta vznikla jako občanské sdružení v roce 1993. Dnes sdružuje kolem dvou stovek duchovních i laických pracovníků církví, docházejících do drtivé většiny českých věznic. Své členy nepřijímá automaticky: uchazeč o vstup musí mít doporučení vedení své církve a nadto ještě absolvuje pohovor s výkonným výbor VDP, v němž jsou v mezích daných možností zkoumány jeho předpoklady k působení ve vězeňském prostředí. Osvědčí-li se v přímé službě déle než rok, akceptuje-li jej navíc ještě vězeňská služba a má-li pro něj místo, může se stát za jistých okolností profesionálním kaplanem.“⁴⁹*

⁴⁵ Srov. *Koncepce českého vězeňství do roku 2011*, s. 21. [online].

⁴⁶ *Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody*, §20. [online].

⁴⁷ Srov. MEZNÍK, J. *Základy penologie*, s. 52.

⁴⁸ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 56.

⁴⁹ MITÁŠ, V. VPD má za sebou dětské nemoci. *České vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 3, s. 24.

3.5 Sociální pracovník

*„Sociální práce je v podstatě přímý, záměrný a připravený kontakt sociálního pracovníka s klientem (vězněm), ale i skupinou či komunitou za účelem stanovení sociální diagnózy a uskutečnění sociální intervence nebo terapie.“*⁵⁰

V praxi to znamená, že sociální pracovník (pracovnice) podle své diagnostické činnosti pomáhá obviněným a odsouzeným v oblasti sociálně právních informací a poradenství. Zároveň spolupracuje s pracovníky probační a mediační služby, obecních a městských úřadů, úřadů práce, azylových domů, charit. Snaží se o to, aby každý propuštěný člověk měl platný občanský průkaz, měl práci a kde bydlet. Otázkou však je, jestli jsou vězni zastupováni sociálními pracovníky, kteří za ně vše vyřídí nebo jsou vedeni k samostatnému řešení vlastních sociálních problémů.⁵¹

3.6 Speciální pedagog

Tento specialista musí mít vysokoškolské vzdělání v oboru Speciální pedagogika. Jeho hlavní činností je složité a náročné metodické řízení vychovatelů. Dále sem patří koordinace činností týmu, který zpracovává komplexní diagnózu odsouzeného, jeho program zacházení a vytváří podmínky pro realizaci tohoto programu. Aby se speciální pedagog nezměnil v pouhého administrátora odtrženého od vězeňské reality, je od něj vyžadováno, aby se osobně podílel na přímém zacházení s vězni, například vedl některý zájmový kroužek, sportovní nebo kulturní akce.⁵²

3.7 Vychovatel

Hlavní činností vychovatele je zacházení s odsouzenými odpykávající si svůj trest odnětí svobody. Spolupracuje hlavně s psychologem a systematicky vedou vězně k přijetí viny a morální i materiální odpovědnosti za spáchaný trestný čin. Motivuje odsouzené ke změně, a to jednak ke změně v jejich dosavadním způsobu života, změně v jednání s lidmi, lépe zvládat náročné životní situace. Jeho úkolem je také organizovat program zacházení vězněné osoby. Při své práci

⁵⁰ MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*, s. 86.

⁵¹ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 60-61.

⁵² Srov. tamtéž.

také využívá odměn a kázeňských trestů, hodnotí odsouzené pro potřeby podmíněného propuštění. Je důležitou součástí vězeňství a velmi záleží na jeho profesních i lidských kvalitách a osobní angažovanosti.⁵³

3.8 Vychovatel – terapeut

Tato penitenciární profese je jednou z nejmladších a nejnovějších. Vykonávají ji absolventi vysokoškolského studia zdravotně sociálního a pedagogicko-psychologického zaměření. Mezi jejich základní činnosti patří různé skupinové i individuální terapie různého zaměření. Patří sem zejména arteterapie, ergoterapie, musikoterapie, biblioterapie a další.⁵⁴

4 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU VE VĚZEŇSKÉ SLUŽBĚ ČESKÉ REPUBLIKY

4.1 Vymezení, vzdělání a osobnost pedagoga volného času

„Pedagogickým pracovníkem je osoba, která vykonává přímou vyučovací, výchovnou, speciálně-pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vychovávaného, vzdělávaného jedince. Pedagogickými pracovníky jsou: učitelé, vychovatelé, pedagogové volného času, speciální pedagogové, psychologové, asistenti pedagoga, trenéři, vedoucí pedagogičtí pracovníci.“⁵⁵

Pedagogové volného času a vychovatelé mohou získat odbornou kvalifikaci těmito způsoby:

- vysokoškolským studiem uvedených oborů podle zákona o pedagogických pracovnících nebo studiem sociální pedagogiky,
- vysokoškolským studiem učitelství,
- studiem na vyšší odborné škole se zaměřením na uvedené obory,
- studiem na střední škole ukončeným maturitou se zaměřením na uvedené obory (střední pedagogické školy),

⁵³ Srov. tamtéž.

⁵⁴ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 62.

⁵⁵ *Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících*, §17. [online].

- studiem na střední škole ukončeným maturitou, vyšší odborné škole nebo vysoké škole nepedagogického zaměření doplněné vzděláním v programu celoživotního vzdělávání se zaměřením na uvedené obory.⁵⁶

Všechny pedagogické profese kladou na osobnosti pracovníků značné nároky. To lze zdůvodnit obtížností práce pedagogů, požadavky na vzdělávání, schopností jednat s lidmi, udržet autoritu, vést jiné lidi, působit jako pozitivní vzor apod. Pedagogické profese patří do kategorie tzv. pomáhajících profesí, u nichž je důležitá i psychická odolnost a vyrovnanost. Požadované znaky osobnosti by bylo možné rozdělit do tří skupin:

- pozitivní obecně lidské vlastnosti,
- vlastnosti obzvláště důležité pro pedagogy,
- specifické požadavky na vychovatele a pedagogy volného času.

Právě posledně zmíněné vyplývají ze skutečnosti, že škála profesí je velmi různorodá. Tito pedagogové pracují s jedinci různého věku, často s věkově i jinak heterogenními skupinami, někdy i s postiženými jedinci a v různých typech zařízení. Je možné uvažovat o vlastnostech, jež jsou pro pedagogy, kteří pracují s lidmi ve volném čase, zvláště žádoucí:

- schopnost přizpůsobovat se proměnlivým podmínkám a řešit nečekané situace,
- aktivita, iniciativa, průbojnost, schopnost prosazovat své názory a požadavky,
- tvořivost, nápaditost, fantazie,
- hravost, radost ze hry,
- smysl pro humor
- fyzická zdatnost, dobrý zdravotní stav,
- příjemný vzhled a přiměřená úprava zevnějšku,
- pochopení pro věkové zvláštnosti i při práci s věkově heterogenními skupinami,

⁵⁶ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 135.

- zvládání dovedností a technik účinného jednání.⁵⁷

4.2 Pedagog volného času ve vězení

Tato profese se ve vězeňské praxi dříve nazývala lektor - instruktor. V optimálním případě je to absolvent vysokoškolského studia oboru pedagogika volného času. Plně se angažuje v tzv. volnočasových aktivitách vězňů, především sportovního a vzdělávacího charakteru. Svými kvalifikovanými činnostmi přispívá k vytváření příznivého psychosociálního klimatu konkrétní věznice a tím i k naplňování cílů zacházení.⁵⁸

*„Předepsaným požadavkem na kvalifikaci pedagogů volného času je středoškolské vzdělání s maturitou. Dalším požadavkem je pedagogické minimum a průběžné absolvování některého z kurzů na tělovýchovné aktivity, od října 2005 nejlépe psychosociální výcvik“.*⁵⁹

„Základním úkolem pedagoga volného času je realizace individuální a skupinové, zájmové a sebeobslužné, eventuálně podle odbornosti a kvalifikace i terapeutické, zejména rukodělné, sportovní a kulturní činnosti s odsouzenými (resp. obviněnými). Pedagog volného času je přímo podřízen vedoucímu oddělení a metodicky je usměrňován speciálním pedagogem. Vede sklad potřeb k rukodělné, sportovní, kulturní a sebeobslužné činnosti. Při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem plní zejména tyto úkoly:

- *podílí se na přípravě a realizaci zacházení s odsouzenými,*
- *vede osobně nejméně čtyři průběžné aktivity programů zacházení, rozložené v celém průběhu týdne, včetně dnů pracovního volna a klidu,*
- *organizuje a realizuje pro odsouzené ve spolupráci s ostatními zaměstnanci oddělení hromadné akce volnočasového charakteru,*
- *sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, informuje ostatní zaměstnance o důležitých skutečnostech,*

⁵⁷ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 132 - 134.

⁵⁸ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 62.

⁵⁹ Horváth, V. *Výsledky výzkumu u vychovatelů – terapeutů a pedagogů volného času. České vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 1, s. 24.

- *podílí se v rámci své odbornosti na zpracovávání průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům,*
- *spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci.“⁶⁰*

4.3 Aktivity ve volném čase

Pokud mluvíme o vězněné osobě, která je ve věznici (i mimo ni) zaměstnána, začíná její volný čas příchodem ze zaměstnání do ubytovacího prostoru a končí večerkou, ve dnech pracovního klidu je volný čas ohraničen jen budíčkem a večerkou. Nepracující vězni mají prakticky volný čas stále, od pondělí do neděle. Samozřejmě vězeň (ať pracující či ne) je stále ve vězeňském prostředí a jeho volný čas je určitým způsobem omezen. Je vztažen k určitému prostoru a skupině.⁶¹

Hlavně u odsouzených, kteří nemají práci, má velký význam zájmová pracovní činnost, kterou konají ve svém volném čase. Vyrábějí různé hračky, pomůcky a výrobky např. pro školy, nemocnice, domovy důchodců apod. Nesčetně o těchto aktivitách informuje časopis České vězeňství a na následujících stranách o nich bude také zmíněno.⁶²

„Zacházení s odsouzenými v průběhu jejich volného času sleduje zejména tyto dílčí cíle:

- *udržet tělesné a duševní zdraví odsouzených (právě tento cíl opakovaně ve svém textu akcentují Evropská vězeňská pravidla – 1996),*
- *přispět k bezporuchovému trestu odnětí svobody (tj. především ve smyslu prevence mimořádných událostí),*
- *zajistit regeneraci sil odsouzených vynakládaných při pracovní činnosti. To se samozřejmě týká pouze zaměstnaných odsouzených, zatímco u nezaměstnaných je naopak nezbytné zajišťovat odčerpávání přebytečné*

⁶⁰ Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 26/2006, čl. 11.

⁶¹ Srov. HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství, s. 141.

⁶² Tamtéž, s. 142.

energie, a to smysluplnou náhradní pracovní, sportovní nebo jinou činností,

- *pobavit odsouzené (nikoli je pouze rozptýlit za zcela nežádoucím účelem alespoň chvilkového zapomenutí na jistě neutěšenou vězeňskou realitu). Tím účinně působit proti neoddiskutovatelně nepříjemné skutečnosti zbavení člověka svobody, což má vedle pozitivních důsledků (jako je větší a ostřeji konturovaný prostor pro meditaci v sekvenci zločin – trest – přijetí viny a odpovědnosti – práce na sobě samém) i závažné negativní sekvence: demotivace, nivelizace, snižování tolerance k frustraci, stavy rozladěnosti, vegetativní afektová labilita, odcizování se skutečnosti a iluzivní prosnávání budoucího života. Současně tak vyrovnávat vězněním blokové potřeby a neuspokojené (hodnotné) zájmy.*
- *překonat (u krátkodobých trestů odnětí svobody tento proces alespoň nastartovat) spotřebitelské návyky trávení volného času, vytvořit a posílit hodnotnější, kulturnější potřeby a návyky směřující k postupné změně životního stylu.“⁶³*

„Pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody přináší jiný životní rytmus na rozdíl od předchozího běžného života. Základní formu komplexního působení na odsouzené v průběhu výkonu trestu představuje program zacházení. Je výchovným prostředkem, jehož základem je vedení vězněných osob k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a naplňování účelu trestu. Je sestavován z jednotlivých aktivit vycházejících z možností věznice. Člení se na aktivity pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné a na oblast utváření vnějších vztahů. Velké zastoupení z nabízených možných činností zaujmají aktivity zájmové. Přispívají k tvůrčímu rozvoji vězněných osob a rovněž ke smysluplnému využívání volného času ve výkonu trestu.“⁶⁴

„Práci s vězni lze v oblasti zájmové činnosti charakterizovat orientací zájmu na atraktivní činnosti, silové činnosti, možnost „ukázat se“ před druhými.

⁶³ HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství, s. 142-143.

⁶⁴ LORENZOVÁ, P. Odsouzení vyrobili model hradu Loket. *České vězeňství*, 2009, roč. 19, č. 1, s. 8.

Převládá nechuť k absolvování a zvládnání základních teoretických i praktických činností, které jsou předpokladem pro soustavnou činnost. Chybí především jakákoliv představa o tom, že některých výsledků lze dosáhnout pouze dlouhodobou pravidelnou činností. V tom se mladiství či dospělí nepřilíš neliší. U mladistvých je to jen zjevnější. U obou skupin lze však najít a podpořit jedince, kteří smysl pro pravidelnou činnost mají.“⁶⁵

4.4 Ukázky trávení volného času v jednotlivých věznicích

4.4.1 Věznice Heřmanice

Odsouzení v této věznici šijí panenky Kiwanis v rámci pracovní terapie. S touto činností souhlasí a pracují bez nároků na finanční odměnu. K tomuto účelu byla ve věznici vybavena dílna pro šest odsouzených, kteří šijí 3 hodiny denně od pondělí do pátku. Dílna byla zařízena z prostředků věznice, materiálové zabezpečení (látka, stříž, kterou se panenky plní, šicí stroje, nitě apod. zabezpečuje KIWANIS). Panenky jsou předávány na dětská oddělení mnoha nemocnic v Moravskoslezském kraji. Dosud bylo předáno 15 373 panenek, 600 medvídků, odsouzení ušili i 2 835 panenek - klíčenek, které jsou malými replikami sloužícími k propagačním účelům Kiwanis klubu.⁶⁶

4.4.2 Věznice Karviná

Dne 9. prosince 2009 se konal ve Věznici Karviná na oddělení pro odsouzené s doživotním trestem Mikulášský turnaj v šipkách, který naplánoval a zároveň se tohoto klání aktivně zúčastnil pedagog volného času, dále se zúčastnili 4 odsouzení, kteří pravidelně navštěvují kroužek šipek. Odsouzení byli odměněni cenami, které do turnaje, jak je již dobrým zvykem, věnoval vězeňský kaplan ve spolupráci se Sborem Církve adventistů sedmého dne Karviná. Odsouzeným se soutěžní dopoledne velmi líbilo a vyslovili přání i nadále mít

⁶⁵ VETEŠNÍKOVÁ, B. Pedagogové: mladiství jsou nesamostatní, ale otevřenější. *České vězeňství*, 2009, roč. 17, č. 3, s. 16.

⁶⁶ Srov. *Umělci pokřtili maskoty ostravského Kiwanisu ve vězení*. [online].

možnost se účastnit podobných sportovních aktivit, které jim zpestří jejich pobyt ve výkonu trestu.⁶⁷

4.4.3 Věznice Kuřim

V loňském roce to byly děti v Dětské nemocnici v Brně, letos jsou to děti z Ústavu sociální péče pro tělesně postiženou mládež, kdo dostanou hračky vyrobené odsouzenými z kuřimské věznice. A tak děti měly radost z taburetů, plyšových hraček, ručně šitých panenek i dřevěných hraček. Vězni ve spolupráci s pedagogy volného času mysleli i na rozšíření výuky dětí a tak vyrobili i různé didaktické pomůcky.⁶⁸

4.4.4 Věznice Mírov

Stalo se již tradicí, že jednu listopadovou neděli ožívá kulturní místnost ve věznici Mírov tóny blues. Vždy některý z účastníků bluesového festivalu BLUES ALIVE pořádaného každoročně pod záštitou KD v Šumperku, se na chvíli ocitne za mřížemi věznice. Letos se vězňům v neděli 15. listopadu představil kytarista Jiří Míža. Součástí programu bylo i vystoupení vězeňské kapely Mírov Boys složené z odsouzených vykonávajících si své tresty ve zdejší věznici.⁶⁹

4.4.5 Věznice Nové Sedlo

V rámci terapie a zájmové činnosti chodí odsouzení pracovat na zahradu věznice. Za dohledu pedagogů volného času se podařilo odsouzeným postupně zúrodnit poměrně celou část volného prostoru v objektu věznice. Mimo skleníků a fóliovníků, ve kterých pěstují papriky, okurky apod., zde najdeme rozsáhlé záhony s cibulí, česnekem, jahodami, mrkví, a nechybí zde ani políčka s bramborami. Na zúrodněné části zahrady nejdete snad vše, co se dá na zahrádce pěstovat. Nechybí zde ani malá vinice. Ostatní plochy byly využity na skalky a na místa pro odpočinek. Jsou zde různé cesty vysypané kamínky, dokonce i pravá studna s okovem, močály a mokřiny, které se zde původně nacházely, byly

⁶⁷ Srov. *Mikulášský turnaj v šipkách*. [online].

⁶⁸ Srov. *Hračky pro Kociánku*. [online].

⁶⁹ Srov. *Letošní Blues Alive zavedlo účastníky do Chicaga, kolébky elektrického blues*. [online].

upraveny a zkulturnovány do takové podoby, že se nad nimi můžete procházet po dřevěných vyvýšených chodnicích, které jsou obklopeny rákosem a jinými vodomilnými druhy rostlin. Tento koutek si odsouzení nazvali „Jurský sedlopark“. Když do něho vejdete dřevěnou branou, z rákosí na vás vyhlížejí dřevěné figuríny zvířat, které odsouzení vyrobili v modelářské dřevodílně. Co se týče výpěstků a úrody ze zahrady, je jimi zásobena ústavní kuchyně věznice. A nejedná se o malou úrodu. Například letošní sklizeň česneku čítá odhadem 1200 kg! Jediné co si přejí všichni ti, kteří na zahradu chodí pracovat, je, aby bylo příznivé počasí.⁷⁰

4.4.6 Věznice Ostrov nad Ohří

Věznice Ostrov dala dne 9.9.2009 další příležitost 5 odsouzeným dokázat, že je možná cesta k vlastní odpovědnosti. V rámci extramurálních aktivit byla vybrána skupinka odsouzených a bylo jim umožněno absolvovat výlet za krásami Krušných hor v doprovodu pracovníků věznice. Výlet byl zároveň oceněním aktivního přístupu k plnění celého programu specializovaného oddělení u odsouzených, splňujících podmínky pro opuštění věznice. Odměnou byla nejen možnost opustit na krátký čas bránu vězeňského zařízení, ale také nádherné slunečné odpoledne, které účastníky provázelo po celou dobu pobytu mimo "šedivé prostředí".⁷¹

4.4.7 Věznice Pankrác

Odsouzení předali řediteli vazební věznice u příležitosti 120. výročí založení pankrácké vazební věznice netradičně zpracovanou přílohu časopisu Pankrác Times (dřevěnou knihu), kterou pod vedením psycholožky oddělení výkonu trestu vytvořili. Na výrobě knihy pracovali odsouzení ve svém volném čase až několik hodin denně. Jeden z odsouzených je zaměstnán ve vězeňské truhlárně, druhý na kovovýrobě a třetí na stavebním referátu. Všichni tři se pravidelně setkávají ve svém volnu ve vězeňské knihovně, kde vznikl tento originální nápad. Dřevěná kniha byla v takto památečným zpracování vyrobena

⁷⁰ Srov. *Odsouzení pracují na zahradě*. [online].

⁷¹ Srov. *Vězňové vyšlápli do kraje*. [online].

jako jediný originál a bude v Památníku vazební věznice upomínat na výroční založení vazební věznice.⁷²

4.4.8 Věznice Stráž pod Ralskem

V loňském roce se fotbalové mužstvo odsouzených Prison již poosmé zúčastnilo ligy neregistrovaných českolipského okresu a posedmé turnaje v sálové kopané ve Stráži pod Ralskem. Mužstvo Prison vzniklo v roce 2002, přičemž jeho hlavní myšlenkou je, že odsouzení, kteří před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody – myšleno obrazně – „nehráli podle pravidel“, jsou vedeni ke hře, kde se fair play hrát musí, neboť jsou k takovému způsobu hry motivováni. Vždy šlo o motivaci úspěšnou, protože již při první účasti v soutěži neregistrovaných získali hráči cenu za nejslušněji hrající tým. Mužstvo Prison slouží i jako jeden z nejvýznamnějších motivačních prvků pro odsouzené. Do tohoto oddílu byli a jsou vybíráni pouze ti nejlepší, a to nejen z hlediska sportovního, ale i z hlediska jejich chování a pracovního zařazení a s přihlédnutím k závažnosti spáchané trestné činnosti.⁷³

4.4.9 Věznice Světlá nad Sázavou

V úterý 26. května se uskutečnil ve světelské věznici již tradiční, pátý ročník volby nejpůvabnější vězeňkyně Miss Krimi 2009. Do soutěžního klání bylo z velkého počtu zájemkyň vybráno 12 finalistek. Program trval dvě hodiny, ale pro jeho dynamiku to divákovi ani nepřipadlo. V hledišti, ale i v zákulisí, to jen vřelo. Finalistky vyměnily pro soutěžní odpoledne vězeňský mundúr za společenské šaty a lodičky na vysokém podpatku. Člověk žasl nad proměnou soutěžících. Celým pořadem slovně provázely dvě konferenciérky a herečky z loutkoherecké skupiny věznice, které oživily notoricky známé postavičky Spejbla, Hurvínka a Máničky. O hudební podbarvení vystoupení se postaral zkušený muzikant Václav Šoupal, který vede místní hudební kroužek. Ženy se letos skvěle připravily. Hodně času věnovaly nejen vizáži, ale nepodcenily ani své volné disciplíny. Kromě již obligátního tance letos některé soutěžící předvedly

⁷² Srov. *Dřevěná příloha Pankrác Timesu*. [online].

⁷³ Srov. *Fotbalová sezóna týmu Prison Věznice Stráž p. R.* [online].

také vtipnou pantomimu, recitaci, hru na zobcovou flétnu a step. Vítězka si prvenství u porotců možná potvrdila působivým ztvárněním rozvíjejícího se poupátka ve vlastnoručně připraveném kostýmu. Přestávky mezi jednotlivými soutěžními kategoriemi misek vyplňovala taneční skupina Dračice a hudební skupina K-band. Kromě korunek dostaly vítězky dárky od firem zaměstnávajících odsouzené, jejichž zástupci se také soutěže jako diváci účastnili.⁷⁴

4.4.10 Věznice České Budějovice

Akvaristika je tradičně jednou z nejčastějších zájmových aktivit vězňů. Akvária lze nalézt snad v každé věznici. Ne vždy se ale těší takovému zájmu odborné veřejnosti a publicistů jako v Českých Budějovicích. Šéfredaktor časopisu *Aquaristik* a redaktor Českého rozhlasu Jiří Kokmotos proto navštívili českobudějovickou vazební věznici, aby si tato vyhlášená akvária prohlédli a dozvěděli se o nich co nejvíce informací. Za věznici se s nimi setkali speciální pedagog a vedoucí akvaristického kroužku odsouzených a zástupce tiskové mluvčí věznice. Oba zástupci médií byli překvapeni prostředím kulturní místnosti, bohatstvím, velikostí a obsahem akvárií. Šéfredaktor se o akvaristické úrovni chovu rybek vyjádřil velmi pochvalně a ocenil viditelnou péči o akvária a pestrost místního chovu ryb. Potěšila ho informace, že se akvariální rybky ve věznici chovají i na ubytovnách odsouzených. Celkový objem akvárií, odhadovaný na 3 000 litrů, ho překvapil a potěšil. Reportér rozhlasu se zajímal o podrobnosti údržby akvárií, o kterých se bavil také s jedním z odsouzených, který o místní akvária pečuje. Ukázalo se přitom, že odsouzený je o akvaristice velmi dobře informován. V návaznosti na schůzku byla o českobudějovických akváriích odvysílána reportáž v Českém rozhlasu a publikován článek v časopise *Aquaristik*.⁷⁵

⁷⁴ Srov. *Miss Krimi 2009*. [online].

⁷⁵ Srov. KÁPLOVÁ, V. Českobudějovická akvária mají úspěch. *České vězeňství*, 2009, roč. 19, č. 4, s. 6.

5 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Cílem tohoto výzkumu bylo seznámení se s osobností a prací pedagoga volného času ve Vězeňské službě České republiky. Rozeslala jsem do všech věznic (ať už se jednalo o vazební věznice či věznice) dotazník, ve kterém jsem použila otevřené otázky. Ty se týkaly pohlaví a vzdělání pedagogů, jejich motivaci právě pro tuto práci, volnočasových aktivit (oblíbených a méně oblíbených), náplně práce, vnímání jejich profese okolím a veřejností apod. Mezi nejzajímavější a pro svou práci nejdůležitější otázku však považuji tuto:

- *„Co pokládáte ve Vaší profesi za rizika či problém, jaké problémy s sebou přináší realizace činnosti pedagoga volného času ve vězeňském prostředí?“*

Bohužel, ze všech 35 věznic se mi vrátilo zpět pouze pět vyplněných dotazníků. Nemohu odhadovat, zda za tak malé množství vyplněných dotazníků může pracovní vyčerpání pracovníků Vězeňské služby České republiky, neochota, či nějaký jiný problém. Z tohoto množství odpovědí však nemohu vyvozovat žádné závěry.

Avšak i z pouhých pěti vyplněných dotazníků vyplynulo několik zajímavých zjištění, které bych zde ráda uvedla:

- hlavní motivací pro práci pedagoga volného času ve Vězeňské službě České republiky byly již zkušenosti s prací ve vězeňství, možnost pracovat s lidmi a tvořivost,
- blízké okolí (rodina, přátelé) vnímá jejich profesi pozitivně a je přesvědčena o užitečnosti a přínosu práce pedagoga volného času ve vězeňství,
- naopak veřejnost většinou ani neví, že ve věznicích pracují kromě dozorců i jiné profese,
- mezi nabízenými volnočasovými aktivitami ve vězeňství jsou nejoblíbenější sportovní aktivity (hlavně sálová kopaná, kondiční cvičení

posilovna), keramické a výtvarné kroužky, filmový klub, zahradničení, práce na počítači,

- naopak mezi méně oblíbené a navštěvované aktivity patří společenské hry, šití hadrových panenek,
- za největší problém ve své profesi považují pedagogové změnu zákona č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby (změna proběhla v roce 2004) – všem vazebním věznicím vznikla povinnost nabídnout obviněným možnost účasti na volnočasových aktivitách. Věznice (vazební i věznice pro výkon trestu odnětí svobody) však nebyly a nejsou na tyto změny stavebně připraveny a stále musí řešit problém s prostory pro realizaci těchto aktivit. Nedostatek těchto prostor vidí pedagogové hlavně při sportovních činnostech (chybí haly, hřiště, atd.), ale i při prostorově méně náročných aktivitách. Dalším problémem kromě velmi omezených prostor je poměrně vysoká časová zátěž na zpracování administrativy spojené s prací pedagoga volného času a personální zajištění – např. ve Vazební věznici Praha – Ruzyně jsou pouze dva pedagogové volného času na přibližně tři sta obviněných. Poslední problém vidí pedagogové v nedostatku financí na nákup materiálu pro volnočasové aktivity a na vybavenost prostor.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažila přiblížit profesi pedagoga volného času ve Vězeňské službě České republiky. Nejprve jsem se zaměřila na informace o vězeňství. Představila jsem moderní penologické trendy (humanizace, účinnost, bezpečnost ve vězeňství), vývoj vězeňských systémů ve Spojených státech amerických, v Evropě i v České republice. Stručně jsem vystihla základní penitenciární profese (dozorce, psycholog, lékař, duchovní, sociální pracovník a různí pedagogičtí pracovníci). Dále jsem se zaměřila na samotnou profesi pedagoga volného času ve vězení. V empirické části jsem se snažila získat informace od samotných pedagogů volného času z Vězeňské služby České republiky.

Cíl práce byl naplněn. Seznámila jsem se s profesí pedagoga volného času ve vězeňství, zjištěny byly klady, zápory a problémy, které s sebou přináší realizace profese pedagoga volného času ve Vězeňské službě České republiky. Z výzkumu nemohu odvozovat žádné validní závěry, jelikož se mi nevrátila ani čtvrtina odpovědí. Ale i z těchto odpovědí vyplývá několik zjištění a postřehů.

Jedním z hlavních a nejzávažnějších problémů při realizaci této profese je nedostatek prostor, vybavení a financí pro potřeby na smysluplné využití volného času ve věznicích. Budovy věznic a jejich architektura neodpovídají požadavkům pro volný čas, zejména chybí prostory pro sportovní využití. Dalším nedostatkem je personální zajištění – to můžeme vidět například v ruzyňské vazební věznici. Podle odpovědí zde pracují dva pedagogové volného času, na které náleží tři sta obviněných. S personálním zajištěním souvisí další problém, a to je nadměrná administrativa při realizaci volnočasových aktivit. Ta někdy zabírá více času než samotný průběh aktivit.

Pedagog volného času je ve vězeňství poměrně novou profesí. Veřejnost by často tuto profesi ve vězení vůbec nehledala a jsou překvapeni, když se o této práci dozvědí. Mnoho lidí také v této profesi nevidí žádné pozitivum, jsou slyšet otázky typu „*Proč se vězňům starat o volný čas a organizovat jim jeho smysluplné využití, vždyť ve vězení jsou přeci za trest?! Oni se mají ve vězení bavit*

*a my to máme platit z našich daní?! “ a podobně. Myslím ale, že pedagog volného času ve vězení dokáže svými kvalifikovanými činnostmi velice přispívat. Je zde samozřejmě hlavně autoritou, ale zároveň může vystupovat ve více rolích, například jako rádce, pomocník, přítel, zpovědník a do určité míry ovlivňovat chování vězně. Pedagog však nemůže sám změnit celou osobnost vězněné osoby. Nemůže si klást vysoké cíle, ale měl by se snažit pomocí své profese ukázat cestu k odpovědnosti a navést vězněného člověka správným směrem. Každý člověk má právo se změnit a dokázat svému okolí, že i když udělal chybu, uvědomuje si ji a hledá cestu k její nápravě. Záleží jen na něm, jestli si vezme ponaučení nebo bude pokračovat „*stále ve stejných stopách*“.*

ABSTRAKT

JEŘÁBKOVÁ, I. *Pedagog volného času ve Vězeňské službě České republiky*. České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra psychologie. Vedoucí práce J. Hála.

Klíčová slova: penologie, vězeňství, pedagog volného času, aktivity ve volném čase ve vězení.

Práce pojednává o vězeňství, vězeňských systémech v různých zemích a základních penitenciárních profesích (dozorci, psycholog, lékař, duchovní, sociální pracovník a různí pedagogičtí pracovníci). Hlavní část se věnuje profesi pedagoga volného času ve Vězeňské službě České republiky, jeho kvalifikaci, vymezením jeho práce a příklady možného trávení volného času vězňů v jednotlivých věznicích.

ABSTRACT

JEŘÁBKOVÁ, I. *Teacher leisure time in penitentiary service the Czech Republic*. České Budějovice 2010. Bachelor work . South Bohemian University in České Budějovice. Theology faculty. Psychology department. Director work J. Hála.

Key word: penology, penal system, teacher leisure, participation in leisure in prison.

Work inform about penal system, penitentiary system in various countries and basic penitentiary profession (prison guard, psychologist, doctor, spiritual, social worker and various pedagogical staff). Major part give profession teacher leisure in penitentiary service the Czech Republic, his qualification, demarcation his work and example possible digestion leisure prisoners in individual prison.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAJCURA, L. Norské inspirace. *České vězeňství*, 2006, roč. 14, č. 5.

ČECHOVÁ, E. Andragogika a speciální pedagogika v penitenciární práci. *České vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 3.

Evropská vězeňská pravidla: doporučení Rady Evropy. Praha: Vězeňská služba České republiky, 1996. ISBN neuvedeno.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁLA, J. *Bolest a naděje vězeňství*. Praha, Kroměříž: Triton, 2007. ISBN 978-80-7387-013-3.

HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5.

Horváth, V. Výsledky výzkumu u vychovatelů – terapeutů a pedagogů volného času. *České vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 1, s. 24.

HOSPODKA, M. K aktuální problematice výkonu vazby a trestu odnětí svobody. *České vězeňství*, 2006, roč. 14, č. 2.

JŮZL, M. Připomenutí jubilea tvůrce vědy žalávní. *České vězeňství*, 2009, roč. 19, č. 3.

KÁPLOVÁ, V. Českobudějovická akvária mají úspěch. *České vězeňství*, 2009, roč. 19, č. 4, s. 6.

LORENZOVÁ, P. Odsouzení vyrobili model hradu Loket. *České vězeňství*, 2009, roč. 19, č. 1.

MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005. ISBN 80-7368-002-5.

MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-256-4.

MEZNÍK, J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1248-X.

MITÁŠ, V. VPD má za sebou dětské nemoci. *České vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 3.

MONTGOMERYOVÁ, E. Jen v bezpečných věznicích lze provádět kvalitní programy s odsouzenými. *České vězeňství*, 2005, roč. 13, č. 3.

Narizení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 26/2006. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2006. ISBN neuvedeno.

RYBÁČKOVÁ, J. *Svět zvaný Amerika*. Praha: Epoque, 2004. ISBN 978-80-86328-62-1.

SUŠÁNKA, V. Koncepce britského vězeňství. *České vězeňství*, 2005, roč. 13, č. 1.

SUŠÁNKA, V. Podmíněné propuštění v USA. *České vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 3.

VETEŠNÍKOVÁ, B. Pedagogové: mladiství jsou nesamostatní, ale otevřenější. *České vězeňství*, 2009, roč. 17, č. 3.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Cíle a poslání VS ČR. [online]. [cit. 2010-11-03]. Dostupné na WWW: <<http://vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/cile-a-poslani-vs-cr-6124>>.

Dřevěná příloha Pankrác Timesu. [online]. [cit. 2010-02-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-pankrac-26/aktuality-330/drevena-priloha-pankrac-timesu-5469>>.

Fotbalová sezóna týmu Prison Věznice Stráž p. R. [online]. [cit. 2010-02-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-strar-pod-ralskem-92/aktuality-915/fotbalova-sezona-tymu-prison-veznice-straz-p-r-5938>>.

Hračky pro Kociánku. [online]. [cit. 2010-02-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-kurim-46/aktuality-187/hracky-pro-kocianku-5351>>. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. [online]. [cit. 2010-25-01]. Dostupné na WWW: <http://vscr.actimmy.com/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf>.

Letošní Blues Alive zavedlo účastníky do Chicaga, kolébky elektrického blues. [online]. [cit. 2010-02-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/aktuality-194/na-mirove-znelo-blues-5545>>.

Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů v ČR. [online]. [cit. 2010-11-03]. Dostupné na WWW: <<http://vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>>.

Mikulášský turnaj v šipkách. [online]. [cit. 2010-02-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-karvina-77/aktualita-216/mikulassky-turnaj-v-sipkach-5524>>.

Miss Krimi 2009. [online]. [cit. 2010-02-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-pankrac-26/aktuality-330/drevena-priloha-pankrac-timesu-5469>>.

Odsouzení pracují na zahradě. [online]. [cit. 2010-02-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo-81/aktuality-390/odsouzeni-pracuji-na-zahrade-4535>>.

Umělci pokřtili maskoty ostravského Kiwanisu ve vězení. [online]. [cit. 2010-02-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/inzerce-190/umelci-pokrtili-maskoty-ostravskeho-kiwanisu-ve-ve-3214>>.

Vězňové vyšlápli do kraje. [online]. [cit. 2010-02-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-ostrov-nad-ohri-88>>.

Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. [online]. [cit. 2010-06-01]. Dostupné na WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=169%2F1999&number2=&name=&text=>>.

Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. [online]. [cit. 2010-06-01]. Dostupné na WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=563%2F2004&number2=&name=&text=>>.